

[B] **“KOM, MIJN VOETEN, WIJ GAAN VOORT.”**
NIEUWE POËZIE VAN HUBERT VAN
HERREWEGHEN

In de technologisch geavanceerde wereld waarin we tegenwoordig leven, dreigen we weleens te vergeten dat nog niet zo lang geleden de maatschappij draaiende werd gehouden door mensen die een vak hadden geleerd, dat zij vervolgens enkele tientallen jaren met liefde en toewijding uitoefenden. Ambachtelijkheid was vanzelfsprekend en het strekte tot eer iets te maken dat stevig en duurzaam was. Of het nu gaat om bakkers, smeden, schoolmeesters of boeren, in de loop van een werkzaam leven ontwikkelt zich een fysieke routine die ervoor zorgt dat de ingewikkeldste handelingen even natuurlijk worden als lopen en ademen. Zoals een soepele tred een voorwaarde vormt voor de danskunst, biedt ambachtelijkheid de vrijheid de geïnternaliseerde regels creatief aan te wenden.

In de recente bundel *Webben en wargaren* van Hubert van Herreweghen, die onlangs negentig werd, speelt ambachtelijkheid een grote rol. De titel refereert aan de weefkunst, maar in het boek figureren bijvoorbeeld ook een akkerman, een marskramer, een kastelein, een fluitspeler en een hoefsmid, terwijl vrijwel alle gedichten zich lijken af te spelen in een landelijke biotoop waar de tijd heeft stilgestaan. De kringloop van etmalen en seizoenen is nadrukkelijk aanwezig, maar anders dan je misschien zou verwachten bij een dichter op leeftijd, is er nauwelijks sprake van weemoedig terugkijken op het verleden. Van Herreweghen is een nuchtere maker, geen sentimentele mijneraar. Wat hem interesseert is vakkundigheid, verfijnd in bijna zeventig jaar dichterschap. In het epigram *Zang* zegt hij:

Al wat ik kreeg van kunde
van taal en tong,
bleef ik slijpen tot het zong,
al was 't van slijpen dat 't verdunde.

Met zijn alliteraties in de eerste twee regels en het betekenisvolle rijm is dit een knap geconstrueerd kleinood. Doordat de eerste en de laatste regel een bijna identiek begin hebben, wordt de notie van afgerondheid gedemonstreerd, terwijl de herhaling van het woord “slijpen” de grondigheid van de arbeid oproept.

Maar paradoxaal genoeg worden de regels steeds langer: hoe strenger de dichter zijn taal uitbeent, des te meer komt er te staan.

Dat weven en schrijven vergelijkbare activiteiten zijn, is een in onze cultuur verankerde gedachte, op zijn minst sinds de Romeinen een samenhangende constellatie van woorden “textus” (weefsel) gingen noemen. De dichter is een wever die met rijm en ritme sterke stoffen vormt, maar hij is ook een spin die zijn web gebruikt om leeftocht te vangen. De tekst houdt vast wat bewaard moet worden. Zelfs het besef dat het weefsel uiteen begint te vallen, kan uitgedrukt worden in een hecht geconstrueerd gedicht. Van Herreweghen maakt virtuoos gebruik van rijm en woordherhalingen, zelfs in die mate dat veel gedichten de indruk wekken rondelen te zijn, ook al zijn ze het formeel niet:

Ik krijg geen kam meer door mijn haren,
ik heb iets vast en laat het los,
der dingen zijn is zonder zin,
der mensen 't hulpeloos gebaren.
Ik ben de wind, ik stoei met blaren,
ik houd iets vast en laat het los [...]

Hubert van Herreweghen
(^o1920). Pentekening door
Anne van Herreweghen, 2009.

Enkele regels verder spreekt hij in de verleden tijd: “Ik had iets vast en liet het los”, waarna hij zich zijn moeder herinnert:

Mijn moeder vroeger zou 't wel klaren
en winden op haar houten klos,
die liet ze voor de dood niet los.

Het dichte weefsel van de tekst bewijst dat Van Herreweghen nog niet toe is aan loslaten. Ook wie aan lichaamskracht inboet, kan innerlijk jong blijven. In *Eenmanstheater* schrijft hij bijna lichtvoetig over een stokoude man die “de zolen schuifelt een voor een, / om tussen voet en voet te wachten / tot hij weer klaar is met een been.” De grijsaard valt niet te beklagen, want hij “huppelt in gedachten”. Een ander gedicht eindigt met de regel “Kom, mijn voeten, wij gaan voort”. En in *Een appelaar* verwijst Van Herreweghen naar Luthers uitspraak dat hij nog een appelboom zou planten als hij wist dat morgen de wereld zou vergaan.

Dezelfde bijna boeddhistische combinatie van gelatenheid en optimisme treffen we in *Horenslak*:

Wat vraag je mij naar tekens en hun zin?
De schelp sluit haar betekenissen in,
haar slak vertelt niet wat ze heeft gedroomd.
De zalmen klimmen en de bergbeek stroomt.

Dat wil niet zeggen dat Van Herreweghen geen oog heeft voor wat er in de wereld om hem heen gaande is. Bedrieglijk eenvoudig is een gedicht over een torenklok, die hem herinnert aan het “geschiedenisvertelsel” van de Siciliaanse Vespers en de Brugse Metten. Beide opstanden, in respectievelijk 1282 en 1302, gingen gepaard met het uitdrijven van allochtone bevolkingsgroepen, die geïdentificeerd werden aan de hand van hun uitspraak van de volkstaal. Uit de dichter hier verkapt kritiek op dubieus nationalisme?

Elders schrijft hij tamelijk bitter over een verweesde orang-oetang in een kooi, die als zuigeling “op transport gesteld” werd, zoals de sinistere formulering luidt. Twintig jaar lang is het dier “ten prooi / aan een menswording, die begon / bij gebrek aan ruimte, / woud / en zon”. Hoe stel je je teweer tegen een samenleving die gekenmerkt wordt door

egoïsme, foute ambities, winstbejag en uitsluiting?
Bijna aan het eind van de bundel komt een perelaar
aan het woord, die zich heeft losgemaakt van “hun
drammende vertogen, / van hun oren, van hun
ogen, / van hun voet en ellebogen”. Hij heeft zich in
eenzaamheid teruggetrokken, om zich voortaan in
alle rust te kunnen wijden aan het voortbrengen
aan vruchten:

Ik ben een perelaar geworden,
ik berg mijn aangezicht in blaren
en, wordt er op mijn teen getorden,
krom ik mijn wortels onder de aarde.

Sterker nog, in de laatste reeks wordt het tafereel
opgeroepen van een marskramer die zijn ezel, zijn
vrouw, zichzelf, zijn hond en een kleine jongen
water uit een bron te drinken geeft, “water als bloed
van een verbond” dat tot doel heeft

ons over elkaar te ontfermen
en hoeft en wiel van dit gespan
tegen beschaving te beschermen.

De beschaving als kwade kracht heeft een
tegenwicht in zorgvuldigheid, ambachtelijkheid
en verbondenheid met de natuur. Dat is waarvoor
deze bundel een doorwrocht pleidooi wil zijn.

PIET GERBRANDY

HUBERT VAN HERREWEGHEN, *Webben en wargaren*,
Uitgeverij P, Leuven, 2009, 64 p.